

‘Hope’

Film- en reflectieavond over de kracht van de kleine goedheid.

Verkadefabriek den Bosch, 28 oktober 2021

'Hope'

18.30 uur – welkom door Kathinka Peels, voorzitter bestuur KNMG

18.40 uur – inleiding door Koen Jordens, ethicus Catharina Ziekenhuis Eindhoven

19.00 uur – film 'Hope'

21.10 uur – pauze, drankje

21.25 uur – nabespreking onder leiding van Hans Rutten, bestuurslid KNMG

21.55 uur – slotwoord door Kathinka Peels

Inleiding

'La petite bonté' (Levinas) [kijktip/reflectie]

Kleine goedheid en dokterspraktijk [kijktip/reflectie]

Kleine goedheid en omgaan met tragiek [kijktip/reflectie]

Kleine goedheid en cultiveren van deugd [kijktip/reflectie]

Kleine goedheid als hefboom in relationele ethiek [kijktip/reflectie]

'La petite bonté'

Het verhaal van de Duitse soldaat (en van het snoepje van Frank). "En toen werd het stil."

Het gelaat: concrete appèl van de unieke ander

Onverschilligheid doodt

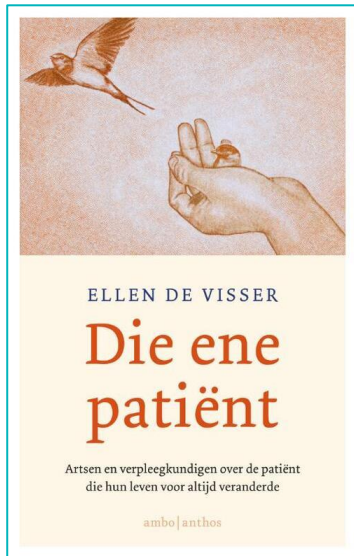
Kleine goedheid: niet te vatten in systemen

Kijktip/reflectie:

Let op de sequentie waarin het stil wordt en het gelaat expliciete aandacht krijgt. Wat is hiervan de betekenis?

Kleine goedheid en dokterpraktijk

Kijktip/reflectie:

Welke zorgverlener doet het in de film (niet) goed en waarom?

Heb je vanuit de praktijk ervaring met kleine goedheid? Wat maakt dit bijzonder?

Kleine goedheid en omgaan met tragiek

“Het idee dat het leven vooral leuk moet zijn, is dé ziekte van deze tijd. Liever zag ik de barstjes. Beter zouden we leren af en toe ook een beetje ongelukkig te zijn. Want het klopt niet dat je het geluk helemaal in de hand hebt. Je bent niet de alleenheersende manager van je eigen geluk. Je kunt het leven niet uittekenen, want het bestaat uit een hoop onvoorspelbare toevalligheden, chance en malchance.”

Kleine goedheid en omgaan met tragiek

Kijktip/reflectie:

Let op de sequentie waarin de dochter van Tanja en Tomas haar ouders vergelijkt met spelende kinderen. Wat valt haar op, wat is er anders en waarom?

Kleine goedheid en omgaan met tragiek

“Streven naar geluk als levensdoel is een vergissing. Streven naar zin en betekenis, daarentegen, is waar het om draait. Proberen te zorgen voor anderen in de ruime zin van het woord, geeft een voldaan, ja zelfs gelukkig gevoel. Het is een geluksgevoel van een wezenlijke soort. Compleet altruïstisch is dit opmerkzaam zijn voor het geluk van een ander dus niet, je wordt er ook zelf beter van.”

Kijktip: let op de arts die voor haar beurt spreekt!

Kleine goedheid en omgaan met tragiek

“Ik raad graag de heel eenvoudige kleine goedheid aan – *la petite bonté* – zoals Emmanuel Levinas bedoelde.

Het gaat daarbij om een vorm van engagement dat zich voltrekt tussen twee mensen, heel concreet, waarbij de een ernaar streeft de ander te helpen op een respectvolle, zelfs nederige manier. Omdat je je realiseert dat je *chance* hebt dat je kunt helpen.

Levinas zag deze bereidheid tot hulp en bijstaan vreemd genoeg niet als empathie. Een empathische reactie impliceert begrip van de situatie van de Ander. Dat doet de Ander tekort, want je kent hem niet. Hij is uniek.”

Reflectie: kan je vanuit ervaring het verschil benoemen tussen een uiting van empathie en een gebaar van kleine goedheid?

Kleine goedheid en omgaan met tragiek (excursie)

AWEE PRINS WIL BROOSHEID VAN HET BESTAAN RECHT DOEN

'Geneeskunde neemt sterfelijkheid niet serieus genoeg'

5 OKTOBER 2017 | MEDISCH CONTACT 40

Artsen zijn toch juist degenen die de dood niet wegdenken?

'Artsen zijn zich terdege bewust van de broosheid en sterfelijkheid van de mens. Maar de huidige geneeskunde is een systeem van de hoop, van doorbehandelen. We moeten de duisternis, de verborgenheid, het afgrondelijke van de dood niet ontkennen. In een correctie op Dylan Thomas: *Rage against the denying of the night*. In de geneeskunde heerst de retoriek van de hoop. Bestralingsapparaten heten 'Zeus', 'Apollo' of 'Titaan'.

Kleine goedheid en omgaan met tragiek (excursie)

U zet zich af tegen de term voltooid leven.

'Ik vind voltooid leven een raar en ongemakkelijk idioom. Het leven is nooit voltooid. Wat ik wel geloof is dat er zoiets bestaat als een uitgeput leven. Zo intens vermoeid zijn, geestelijk, lichamelijk. Dat je als een dier door je bed kruipt, alle menselijkheid vervlogen. Maar dat is geen voltooid leven. Dat leven is niet voltooid, het is verwoest, het is uitgeput. Het voltooid-levenidioom is een semantische truc waarmee wij verlichtingsdenkers alles in het kader van het licht, de macht en de maakbaarheid willen zien.'

Reflectie: is er sinds 2017 iets veranderd in visie en gedrag bij artsen ten aanzien van het omgaan met tragiek/sterfelijkheid? Hoe is dit dan te merken?

Kleine goedheid en cultiveren van deugd

“Ethiek in de zorg gaat niet alleen over onderbouwde theorieën en prangende dilemma’s, maar vooral ook over hoe we dagdagelijks moeten leven met en voor anderen. Over hoe we ons in de dagelijkse praktijk kunnen oefenen in die zorgzame houdingen. En hoe een organisatie moet zorgen voor een klimaat waarin die houdingen kunnen worden gevormd, onderhouden en onderling versterkt.”

Kleine goedheid en cultiveren van deugd

Kijktip: let op Vera!

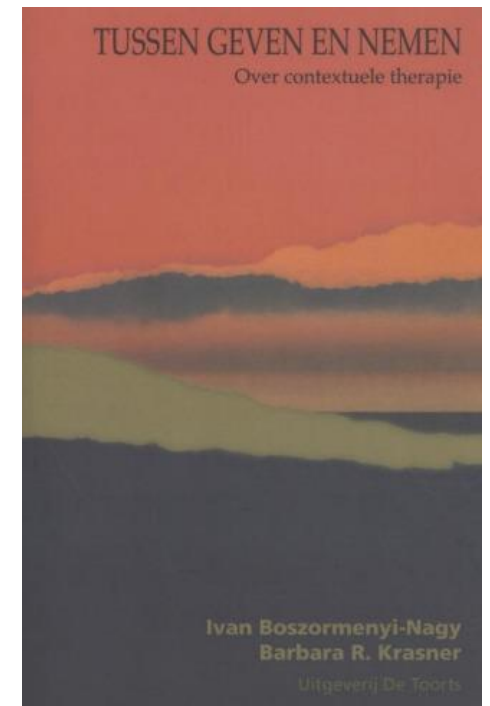
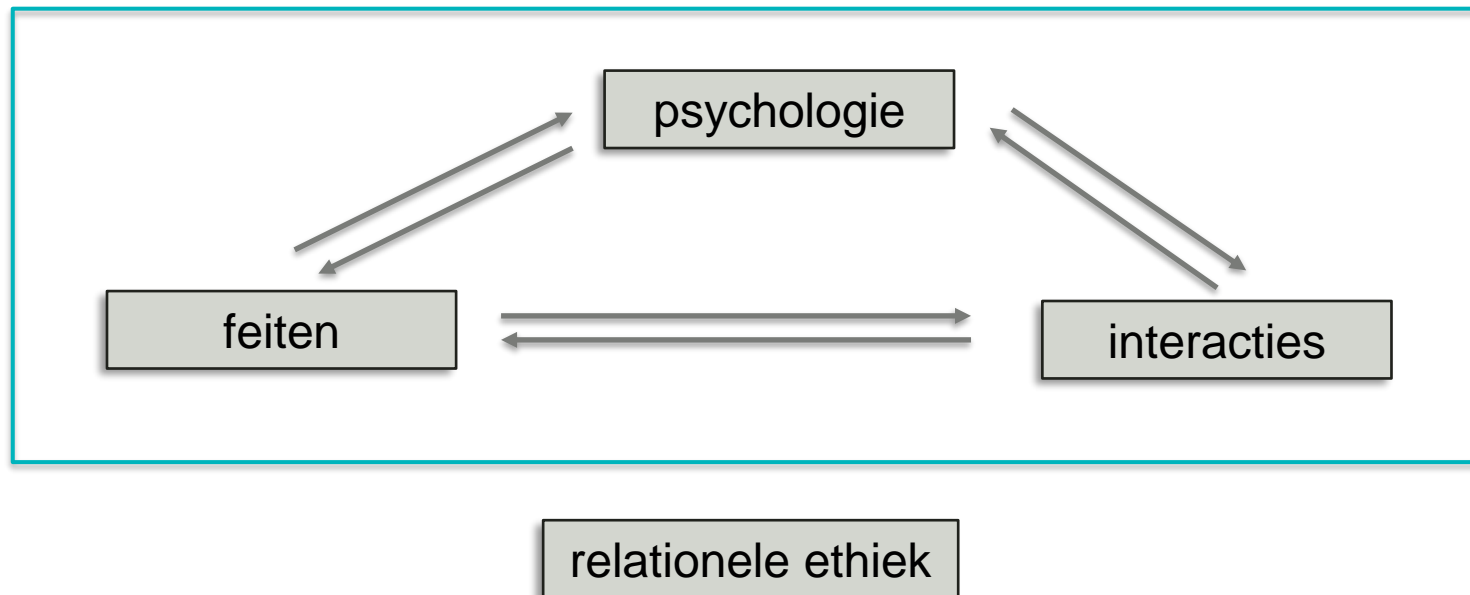
Kleine goedheid en cultiveren van deugd

“Zoals de befaamde Amerikaanse ethicus Arthur Caplan stelt: ‘De ethiek van het gewone is net zo goed een essentieel onderdeel van de gezondheidsethiek als de ethiek van het buitengewone’. Hiervoor moeten we oog hebben, net als voor wat de Joods-Franse filosoof Emmanuel Levinas ‘la petite bonté’ noemt, de kleine goedheid, die zich in heel concrete omstandigheden van de ene persoon naar de andere voltrekt, in een heel concrete daad van goedheid inzake een welbepaalde behoefte van een welbepaalde Ander. Het gaat dan om respect en bejegening.”

Kijktip: let op de krasloten! ('Onverschilligheid doodt')

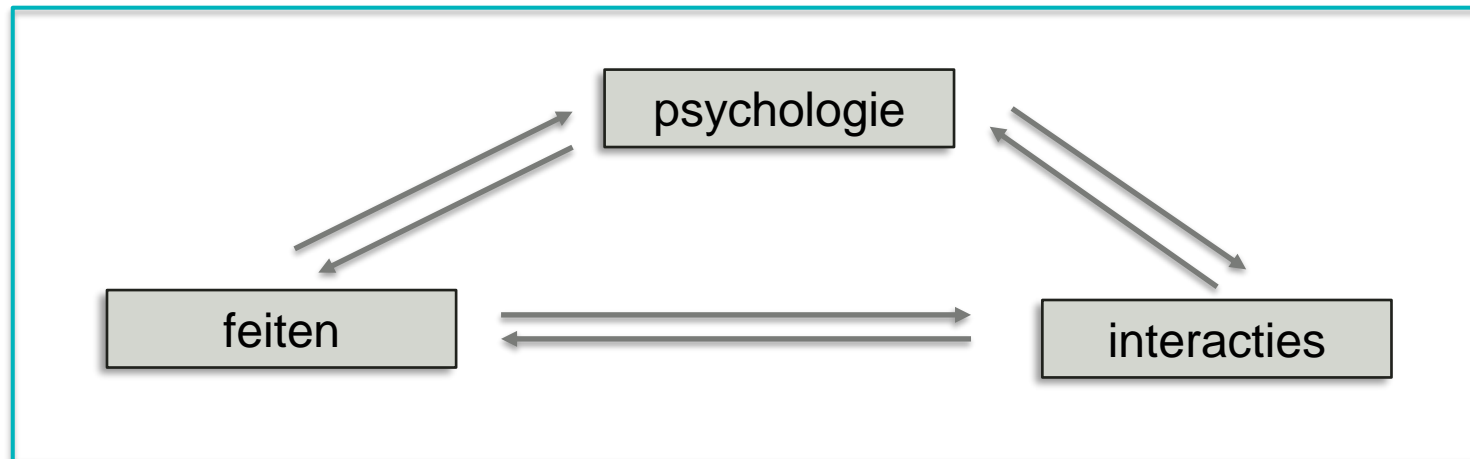
Kleine goedheid als hefboom in relationele ethiek

Kleine goedheid als hefboom in relationele ethiek

Verlangen en moed, maar ook schuldgevoel en schaamte, angst, ontkenning,...

Diagnose en
behandelplan,
succes%, tijd
van leven, maar
ook niet-weten

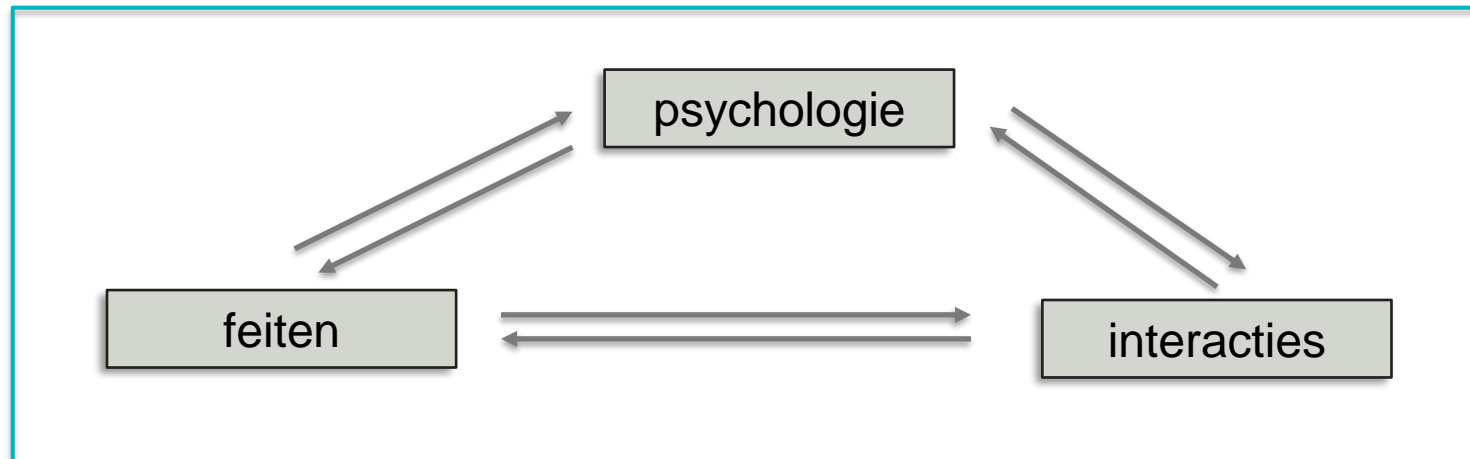
Goedheid en
aandacht,
maar ook
onbeholpenheid,
onverschilligheid

relationele ethiek

Kleine goedheid als hefboom in relationele ethiek

Kijktip/reflectie:
Waar situeert zich
de hoop?

relationele ethiek

Kijktip/reflectie:
Wat doet relationele
dynamiek stagneren
of blokkeren, wat
brengt beweging?

Reflectie en uitwisseling

Ga live/online in groepjes van 3 of 4.

Kies samen 1 of 2 reflectievragen en ga hierover in gesprek (15 minuten)

Wissel uit: wat neem ik zelf mee naar huis? Wat zie ik als gezamenlijk aandachtspunt? (10 min.)

Plenaire uitwisseling (korte statements per groepje) over de laatste vraag (5 minuten)

Reflectievragen

Welke zorgverlener doet het in de film (niet) goed en waarom?

Heb je vanuit de praktijk ervaring met kleine goedheid? Wat maakt dit bijzonder?

Let op de sequentie waarin de dochter van Tanja en Tomas haar ouders vergelijkt met spelende kinderen. Wat valt haar op, wat is er anders en waarom?

Kan je vanuit ervaring het verschil benoemen tussen een uiting van empathie en een gebaar van kleine goedheid?

Is er sinds 2017 iets veranderd in visie en gedrag bij artsen ten aanzien van het omgaan met tragiek/sterfelijkheid? Hoe is dit dan te merken?

Waar situeert zich de hoop?

Wat doet relationele dynamiek stagneren of blokkeren, wat brengt beweging?

'Hope'

18.30 uur – welkom door Kathinka Peels, voorzitter bestuur KNMG

18.40 uur – inleiding door Koen Jordens, ethicus Catharina Ziekenhuis Eindhoven

19.00 uur – film 'Hope'

21.10 uur – pauze, drankje

21.25 uur – nabespreking onder leiding van Hans Rutten, bestuurslid KNMG

21.55 uur – slotwoord door Kathinka Peels